

7. Ганюк А.П., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Вступ до економічної і соціальної географії: Підручник. – К.: Либідь, 1996. – 320 с.

8. Гадзизю М.П. Краєзнавство і туризм: Навч. посібн. – К.: Вища шк., 1994. – 191 с.

9. Сидорів О. Мандруймо по рідному краю // За народ. календарем на 1943 рік. Львів, 1942. – С. 67-74.

10. Никитя Л.Н. Виртуалістика і туризм // Туристський феномен: економічні, соціально-екологічні й культурно-історичні передумови і наслідки: Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (Святогорськ, 14–16 травня 2002 г.) / Донецький національний університет економіки і менеджменту. – Донецьк, 2002. – 328 с.

11. Серебряй Василь. Екологічний туризм – ключ до сталого розвитку // Краєзнавство. Географія. Туризм. № 35. – 2002.

12. Гетьман Володимир. Основні завдання і проблематика розвитку екотуризму в національних природних парках і біосферних заповідниках України // Краєзнавство. Географія. Туризм. № 35. – 2002.

Л.І. КОТИК

ЗАГАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ СТАВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ДО РЕФОРМУВАННЯ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У статті розкриті загальні тенденції ставлення населення Львівщини до реформування власності. Акцентована увага на сприйнятті респондентами засад малої, великої приватизації та приватизації в аграрному секторі. Охарактеризовано відношення мешканців регіону до залучення в приватизаційний процес іноземних інвестицій та легалізації тіньового капіталу.

В статье раскрыты общие тенденции отношения населения Львовщины к реформированию собственности. Внимание акцентируется на восприятии респондентами основ малой, большой приватизации и приватизации в аграрном секторе. Охарактеризовано отношение жителей региона к привлечению в приватизационный процесс иностранных инвестиций и легализации теневое капитала.

General tendencies the relation of population on the territory of Lviv region to reforming the property were opened in the article. The attention is stressed on perception by respondents of bases of small, big privatization and privatization in agrarian sector. The relation of inhabitants of region to attraction in privatization process of foreign investments and legalizations of the shadow capital were analyzed.

Приватизаційний процес прямо чи опосередковано охоплює всі сторони життєдіяльності суспільства створюючи певне відношення населення регіону до свого перебігу. Немає сумніву, що реформування власності залежать від свідомості населення, його готовності сприймати зміни, адаптуватися до незвичних умов перехідного періоду та бажання впливати на владні структури. Саме з метою виявлення даних тенденцій в межах Львівської області періодично здійснюються дослідження громадської думки. Вони проводилися у жовтні 1997 р. центром "Соціоформ", у листопаді 1998 р. та січні–лютому 2000 р. соціологічною та маркетинговою службою "СОЦИС-Геллан". Результати спостережень були репрезентовані в "Звітах про результати соціологічного дослідження", що виходили в 1997–2002 роках, та в працях Давимуки С.А., Курасюка Ю.А.: "Соціально-економічна думка: Регіональний зріз", 1999 р., "Економічна реформа, приватна власність та свідомість населення", 2000 р.; в колективній монографії науковців Інституту регіональних досліджень (м. Львів) „Львівщина на порозі XXI ст. Соціальний портрет”, 2001 р.

В процесі досліджень респондентами були 1200 мешканців Львівщини. Вибірки репрезентативні та представляють усі вікові та соціальні групи населення, а також усі райони Львівщини. Серед опитаних: 33% – мешканці Львова, 28% – мешканці інших міст Львівщини, 39% – мешканці села [3, с. 61].

При соціологічному дослідженні акцентування здійснювалося на виявленні громадської думки стосовно такого кола проблем:

- чи сприймає населення принцип приватного володіння нерухомістю в Україні;
- чи пов'язує воно зміну форми власності з покращенням економічної ситуації;

- яке відношення до можливості володіння нерухомістю іноземцями;
- наскільки готові мешканці області працювати на приватних підприємствах.

Актуальність даного опитування на теренах Львівської області на фоні центрально-східних регіонів України зумовлена тим, що на Львівщині всього два покоління населення не виховувалося в традиціях наявності реальної приватної власності, натомість як по Україні – три покоління. Виходячи з цього, хоча сама економічна реформа розпочалася з “нуля”, коли не було жодного недержавленого підприємства, генетична пам’ять населення даного регіону чітко фіксувала традиції приватного володіння. Останні прослідковувалися в активному веденні приватного домашнього господарства в сільській місцевості, прагненні мати невеликі за площею дачні ділянки в жителів міст, прихованій роздрібній торгівлі, формуванні традицій первинного „човникового” бізнесу, тощо.

Дослідження з’ясували, що ідея приватного володіння нерухомістю громадянами України повністю сприймається жителями Львівщини (рис. 1.). Правда, в останній час намітились деякі тенденції до більш обережної оцінки приватної власності: на 8% спала частка респондентів, що “повністю схвалюють” ідею, та на 4% зросла тих, хто “швидше не схвалює” її. Зростання частки останніх пов’язано з розчаруванням певної частини населення в економічних реформах, що здійснюються в країні та не приводять до бажаних результатів покращення життя. Вину в своїх бідах даний прошарок суспільства бачить в новостворених власниках, які дбають про задоволення приватних, в більшості меркантильних та економічно невиправданих інтересів, й ігнорують соціально важливі потреби соціуму. Крім того традиції кічування та вихвалання власними статками, які притаманні новітнім господарям, негативно сприймаються опосередкованими мешканцями Львівщини. За даними соціологічних досліджень у 2003 р. негативне відношення до „дуже багатих” людей прослідковується у 83% жителів регіону й обумовлюється фактором „нечесності нагромадження первинного капіталу” – 67% опитаних.

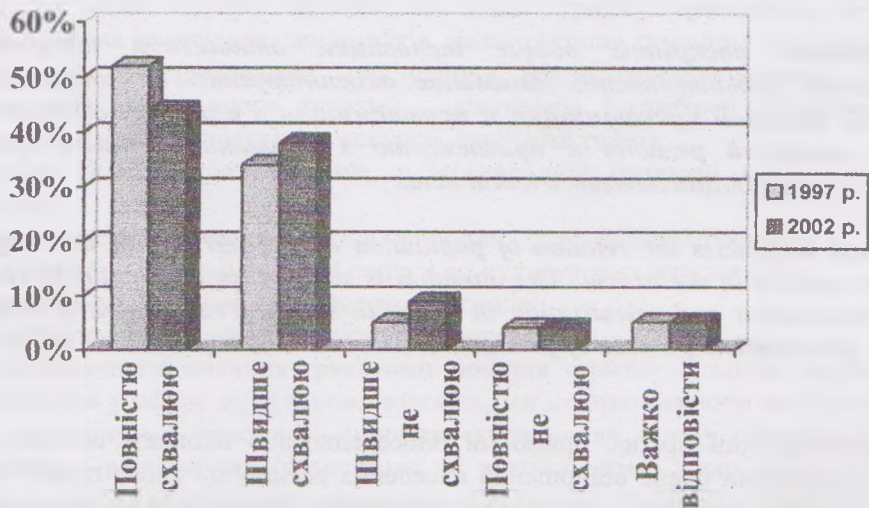

Рис. 1. Право на приватне володіння об’єктами нерухомості громадянами України ? [3]

6] Введення інституту приватної власності більшість населення пов’язує з зростанням виробництва (рис. 2.) та трактує запорукою покращення всього виробничого процесу за наявності нового господаря та притоку коштів. Дані висновки робляться на основі позитивних результатів малої приватизації, що забезпечила розквіт сфери торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування населення. До її основних позитивів громадська думка відносить:

- покращення культури обслуговування – 80% опитаних;
- збільшення асортименту продукції – 86%;
- покращення ставлення до споживача – 75%.

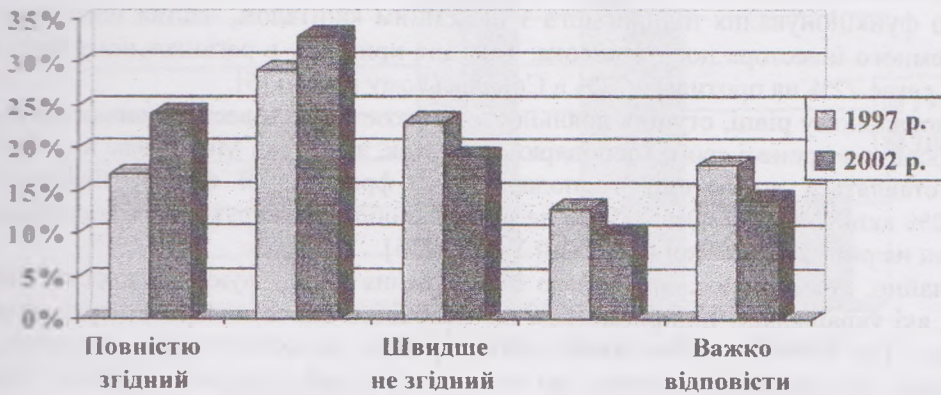

Рис. 2. Приватизація, що проводиться в Україні, сприятиме зростанню виробництва? [2, 6]

Що ж до великої приватизації, то думки тут більш полярні (Рис. 3.). Умовно, можна сказати, що респонденти розподілилися на дві рівні групи:

Перша група — це ті, хто сприймає ідею великої приватизації і тих, хто її відкидає. Такий різнобій думок, з огляду на економічну ситуацію кризового типу, що охопила більшість підприємств, колишніх «промислових гігантів». Вона знайшла пряме відображення на працівниках, які в значній мірі не мають достатніх засобів для проживання у вигляді заробітної плати, але й поповнили ряди «висококваліфікованих» безробітних. Вузька спеціалізація людей, інертність, нездатність мобілізувати внутрішні ресурси та орієнтації в складних умовах перехідної економіки, спричинила психологічний злам, а відповідно — втрату життєвих цілей.

Рис. 3. Ставлення до приватизації великих підприємств [2, 6].

В той же час, процес великої приватизації позитивно підтримують мобільні та підприємливі люди, які відчувають в ньому запоруку економічного зростання. В своїй більшості вони розуміють, що перехід нового господаря на «промисловий гігант», це не відновлення його роботи за старими методами, а перехід на нові форми господарювання, де провідне місце займає реструктуризація наявного виробництва, з виділенням перспективних та економічно привабливих напрямків та закриттям неприбуткових. Для цих людей велика приватизація виступає базою втілення власних підприємницьких здібностей, проявом організаторських та управлінських рис. Їх основу становить молодь, яка відзначається амбітністю, азартністю, відповідним рівнем інтелектуального потенціалу та прагненням до змін. Загалом, 71% опитаних (2002 р.) мешканців Львівщини асоціює себе з когортою з людьми: вікової категорії 25–40 рр., з вищою освітою переважно юридично-економічного спрямування, з досвідом праці у країнах ближнього та дальнього зарубіжжя, із знаннями роботи на персональному комп'ютері та вільним володінням хоча б одною іноземною мовою [6].

Ще більш обережніше ставляться мешканці області до передачі майна іноземцям: в 2002 році переважно дану ідею схвалили лише 8% респондентів, а повністю її не схвалили 26% [6]. Надії на іноземного інвестора, який вклав би кошти у розвиток української промисловості, значно зменшилися. Поширенню таких сумнівів сприяють широко відомі факти, коли, отримавши контрольні пакети акцій підприємств і вклавши відносно невеликі кошти, іноземні власники просто

закривають підприємства, зовсім не турбуючись про долю їх працівників та регіональні інтереси закриття Львівської тютюнової фабрики фірмою “Рейнольдс-Табакко”. В той же час, в районі позитивного функціонування підприємств з іноземним капіталом, частка населення, що підтримує прихід іноземного інвестора досить висока. Так, для прикладу в регіональному зрізі, в Мостиському районі вона сягає 72% на противагу 27% в Сокальському районі [6].

На локальному рівні, ступінь лояльності до іноземного інвестора визначається системою дій, які він застосовує в процесі свого господарювання. Так, жителі м. Миколаєва в своїй більшості (84%) позитивно ставляться до методів господарювання французької фірми „Лафарж”, що в 1999 р. придбала 82% акцій підприємства. Вона не лише запобігла банкрутству підприємства, але й вивела його в лідери на ринку цементної продукції України [5].

Звичайно, що в умовах іноземного інвестування застосовуються жорсткі економічні закони виживання, які українським підприємствам ще необхідно вивчити. Проте перші зрушення в даному ракурсі вже є. Так 76% населення Львівщини стверджує, що конкуренція – це добре, бо спонукає до активної праці, і тільки 11,2% вважає, що вона виявляє найгірші риси людини. Окрім того, значна більшість (64,3%) респондентів, дотримуються думки, що система, побудована на прагненні до прибутку, вчить людей цінувати напружену роботу та особисті здобутки, а 23% – що вона виявляє все гірше, що є в людській натурі [2, с. 62]. В цілому, можна припустити зростання останнього показника в найближчі роки до 27–30%, в зв'язку з формуванням в українському суспільстві конфлікту поколінь: коли старше покоління, виховане на засадах морального поступу й економічного стримування не розумітиме прагнень до економічного й професійного зростання представників молодшого покоління, що вільно орієнтуються в умовах конкуренції й сприймають її як невід'ємну рису відкритої економіки.

На фоні скептичного ставлення до участі іноземців в приватизації, населення Львівщини, в більшій своїй мірі у 2004 р. – 67% схвалює ідею легалізації тіньового капіталу, повністю не згідним є лише 14% респондентів. Вирішення цього питання дало б додаткові “вливання” грошових коштів в економіку держави та сприяло економічному піднесенню регіону. В той же час засвідчити свої не задекларовані доходи погодилися б лише 22% мешканців Львівщини на противагу 24,9% мешканців України. Відмовилися декларувати свої доходи 16,2% населення Львівської області на противагу загальноукраїнському показнику 14,6% [1].

Що ж до самої приватизації, а також способів її здійснення, то тут думки громадськості є різні. Так сертифікатна приватизація позитивно сприймалася мешканцями Львівщини: 33,1% респондентів безпосередньо вклали сертифікати в об'єкти приватизації, 22,1% – продали, 7,9% – скористалися послугами посередників, а 19,9% – загалом не скористалися сертифікатами [2, с.38]. Оскільки пік сертифікатної приватизації припав на 1996–1997 рр., а фактично вона завершилася в 2000 р., то даний процентний розподіл практично з 1998 р. не змінився. Крім того, через негативну оцінку діяльності вже приватизованих об'єктів, 38,4% респондентів стверджують, що даний вид приватизації був “обдурюванням людей з боку влади”. Невдалі наслідки сертифікатної приватизації призводять до обережної оцінки населенням продажу державних підприємств за гроші.

Таблиця 1.

Ставлення населення Львівщини до грошової приватизації

	2002 рік	1998 рік
Повністю згідний	24,0 %	17,6 %
Швидше згідний	23,1 %	25,4 %
Швидше не згідний	22,0 %	22,0 %
Повністю не згідний	19,7 %	19,0 %
Важко відповісти	16,0 %	16,0 %

Джерело: [2, 6]

Як видно з таблиці, громадська думка знову поділилася на два сектори: “повністю згідні” – 24,0% опитаних і “повністю не згідні” – 19,7%. Це свідчить про дещо вороже ставлення населення до приватизації за гроші, через можливість вклинення кримінального капіталу в купівлю стратегічно важливих об'єктів господарювання, з однієї сторони, та масове безгрошів'я середньостатистичних громадян, з іншої, яке унеможливорює їхню участь у великій приватизації. Все це відбувається на фоні низької інформованості респондентів про перебіг приватизаційного процесу загалом (рис. 4.).

Рис. 4. Рівень інформованості населення Львівщини про хід реформування власності [2, 6].

Крім того, 69% респондентів вважають, що процес приватизації в Україні відбувається справедливо, а найбільшу довіру при її проведенні викликає ФДМУ – 30%, натомість, як центри ефективно приватизації – 4%; 43% респондентів загалом нікому не довіряють у здійсненні приватизаційних процесів.

Неоднозначним є ставлення громадян Львівщини і до аграрної реформи. Хоча в своїй більшості, 92% населення отримало свій пай, проте реально його використати в змозі лише одиниці. Сучасні соціально-економічні умови на селі, низька інформативність, призвели до того, що більшість селян взагалі не можуть зорієнтуватися, що можна реально зробити із земельним паєм – самотужки його обробляти проблематично, оскільки відсутні як технічні засоби так і фізичні сили, а передати у користування нема кому. Певна доля вини в цьому є з боку керівництва, яке проводить аграрну реформу на місцях: лише 20% респондентів вважають, що воно сприяє проведенню реформ; 15% – не сприяє реформам; 24% – байдуже до реформ; 17% респондентів вважають, що керівництво загалом гальмує реформи [6]. Незважаючи на декларовані засади сприяння аграрній реформі в Львівській області, для більшості селян новими й невідомими залишаються засади агробізнесової діяльності, сфери послуг, які надаються Товарною чи Земельною біржею, деталі пільгового оподаткування виробників й реалізаторів сільськогосподарської продукції і т.д.

Як видно з соціологічних досліджень населення Львівщини при загальному позитивному ставленні до економічних реформ, має різні погляди щодо особливостей їх перебігу. Це обумовлено, як високою поінформованістю громадськості про перебіг реформування власності, так і бюрократизованістю, завуальованістю даного процесу, що виступає ареною зіткнення різноманітних політичних та економічних угруповань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власність в Україні – легалізація чи переділ? // Дзеркало тижня. – 2004. – № 18–19 (493–494). – С. 14–17.
2. Давимука С.А., Кужелюк Ю.А. Соціально-економічна думка: регіональний зріз. – Львів, 1999. – 88 с.
3. Давимука С.А., Кужелюк Ю.А. Економічна реформа, приватна власність та свідомість населення // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2000. – №7. – с. 61 – 63.
4. Львівщина на порозі ХХІ ст. Соціальний портрет / С.А. Давимука, А.Ф. Колодій, Ю.А. Кужелюк та ін. – Львів, 2001. – 352 с.
5. Носарева Л. Цемент – український, стандарти – європейські // Дзеркало тижня. – 2003. – № 13 (438). – С. 11.
6. Фондові матеріали соціологічної служби “СОЦІС”. – Львів, 2003.

Л.Г. КУДРИК, Ю.Р. СУРМЯК

ПІЗНАННЯ ДУХОВНОЇ ПРИРОДИ ЛЮДИНИ – ЗАПОРУКА ЗДОРОВ'Я

У статті показано взаємозв'язок духовного і фізичного здоров'я людини, визначальну роль моральності і духовності у формуванні здорового способу життя.